

Ladislav Babić

Sreća

Subjektivni i [intersubjektivni](#) dojmovi i djelovanja mijenjaju se uslijed nezadovoljstva stanjem u kojem se osobe ili dijelovi društva nalaze. Zbog nezadovoljstva supružnikom potražili ste ljubavni(ka/cu) ili zatražili rastavu, radi premale plaće promijenili ste radno mjesto, ali uslijed društvenog nezadovoljstva okvirom u kojem se stvari zbivaju, mijenjao se ustav, letjele glave kraljeva i predsjednika ili se podizale revolucije. (Ne)sreća i (ne)zadovoljstvo su individualni, subjektivni osjećaji. Ne postoje (ne)sretna i (ne)zadovoljna društva, sem u smislu statističke ekstenzije tih pojmova, što donekle mijenja njihovo značenje. Kao emocije, one su karakteristične isključivo za pojedince koji ih doživljavaju. Kažu da (ne)sreća proizlazi iz (ne)zadovoljstva trenutnim vlastitim položajem. Što izaziva to (ne)zadovoljstvo? Struktura okvira – fizičkog i socijalnog – u koji ste uklopljeni. Na koji način? Ključna riječ je interakcija. Sve u svemiru, pa onda i pojedinci ali i društva međusobno, su u interakciji – međudjelovanju. Nema izolirane jedinice, pa se onda razmatranje (ne)sreće ne može svesti isključivo na nivo *serotonina* ili *endorfina* ("[hormona sreće](#)") u organizmu pojedinca. Bilo bi to suviše jednostavno, a rješenje pitanja (ne)sreće bi naprosto postalo biokemijski problem. Otkrićem preparata koji je neškodljiv po organizam (neki tvrde da je to čokolada!) održavali bismo jedinice sretnima, bez obzira na njihov društveni položaj, materijalni status ili nivo zdravlja, primjerice. I na sasvim osnovnom nivou, shvatili mi elementarne cigle od koji se sastojimo, bilo

kao čestice ili valove, postoji njihovo međudjelovanje u obliku [interferencije](#). Ljudi i ljudska društva također međusobno interferiraju. Rezultat toga jeste, podizanje ili smanjenje nivoa serotonina u organizmu pojedinaca, ali to je tek posljedica – biokemijski odjek uzroka koji je doveo do osjećaja sreće ili nesreće.

U svijetu je sve relativno, svaka procjena vrši se u odnosu na neki referentni sistem, neki obrazac s kojim se poredimo. Osnovno je da treba znati naći pravu ishodišnu točku, u protivnom možemo doći do sasvim krivih rezultata. Sve se tada pretvara u jalovo relativiziranje. Ljudsko društvo je dinamično; dinamika je jedan od faktora utkanih u svemir. Bez nje ne bi bilo pojava, sve bi bilo statično – zamrznuto u vremenu. Uspoređivati nivo sreće srednjevjekovnog seljaka sa istim nivom suvremenog tajkuna, bez obzira što oba posjeduju istu biokemijsku količinu serotonina, je sasvim promašen pristup. Reći da su oni podjednako sretni, prvi u blatnoj, raspadajućoj se kolibi a drugi u velebnoj vili, je apsurdno – mada sreću ne treba cijeliti isključivo po materijalnom statusu osobe. Premjestite tajkuna u srednji vijek ili kmeta u dvadesetprvo stoljeće da zauzme njegovo mjesto, i vidjet ćete (teorijski, do izuma vremeplova, naravno!) kako će se količina hormona sreće u njihovim organizmima promijeniti, posebno ako im saopćite da ih ponovne želite vratiti u okvir iz kojeg ste ih izuzeli. Lako je prihvatljivo da je nivo serotonina u kmeta koji opći nasred livade sa svojom družicom isti kao našeg suvremenika koji to čini među baldahinima, no – jeli isti i tinejdžera koji to s družicom radi sred suvremenog gradskog parka, strijepeći da će zgranuti šetači učas pozvati policiju? Dakako da nije, jer su društveni uslovi - a sukladno njima i reakcija okoline - sasvim drukčiji. Za pretpostaviti je da će prosječni građanin to radije raditi, ako ne među svilom i kadifom, a ono bar u uvjetima primjerenima društvenoj toleranciji; ergo će i biti sretniji. Primjer samo demonstrira neprikladnost usporedbi formalno jednakih zbivanja u različitim kontekstima (tako, recimo, i usporedbe ratnih zločina od prije sedamdesetak godina i onih današnjih!). U danom okruženju i uslovima privatnog života, čovjek s nekom srednjom razinom serotonina kao indikatorom njegovog zadovoljstva, uvlači se u vlastitu nišu u kojoj uživa kakav-takav stupanj zadovoljstva bez namjere da se buni, već prvenstveno strahujući da ne padne niže. No, nije se *Matija Gubec* sa svojim seljacima pobunio ni iz zavisti, ni iz spontanog uzmanjkanja tog hormona, već su na manjak te supstance utjecale

pogoršavajuće se vanjske okolnosti izvukavši kmetove iz njihovih samodovoljnih niša. Pojavu inače znamo kao sazrijevanje, a kad se desi opća pobuna ma koje vrste protiv čovjeka nedostojnog statusa, pod sintagmom – uslovi (povijest) su sazreli. Nikada ništa ne bi sazrelo da promjena količine hormona nije uvjetovana statusom - a ovaj pak vanjskim uslovima - čovjeka. I dan danas bi sjedio pogleda uprtog u savanu, ma bila spaljena od suše ili poplavljena od monsumskih kiša, samozadovoljan predak čovjekov udubljen u transcidentalnu meditaciju koja mu donosi mir (dok mu crijevca ne bi počela kruliti od gladi, ili ga instinkt samoočuvanja prisilio da pred vodom bježi na drvo ili više predjele. Što samo svjedoči o prirodnom nagonu za traženjem sreće, smatramo li preživjele sretnijima od stradalih.). Svi bismo do dana današnjega ostali dlakavi, neandertalski "budisti". (Ne)sreća nije trajna manifestacija; uprosječena na dulji vremenski rok ona postaje (ne)zadovoljstvo vlastitim stanjem, odnosno stanjem društva s kojim ste u neprestanoj interakciji pa ono utječe na vašu (ne)sreću. (Ne)sreća je *peak/pit* (vršak, odnosno jama) u nekom prosječnom biokemijskom stanju organizma zvanom (ne)zadovoljstvo, a oni su uvjetovani uzrocima koji nisu biokemijski. To prosječno stanje je funkcija stanja okvira i vlastitog položaja u njemu – uvjetovanog kako općim tako i vašim individualnim prilikama. Društvene prilike utječu na psihofizička stanja osoba, koja se reaktivno – po zakonu akcije i reakcije – povratno reflektiraju na opće društveno stanje. Što je psihofizičko stanje vašeg organizma bliže nekom prosjeku, to se osjećate zadovoljniji – a vaš osjećaj zadovoljstva postaje inercija (protivljenje) promjeni stanja usred kojeg plivate k'o riba u vodi. Postajete reakcionarni (više ili manje, dakako) element društva, a osobno se rukama i nogama borite da ni vaše pojedinačno stanje zadovoljstva ne iščezne. Interferencijom sa sličnim pojedincima, nastojite očuvati širi društveni okvir, za razliku od onih koje interferencija sebi koherentnih jedinki dovodi do potrebe njegova mijenjanja. Što će prevladati, određuje sazrijevanje uvjeta.

Društveni dio nezadovoljstva, a time i nivoa pojedinačne sreće osoba, nikako se ne smije tumačiti zavišću prema potkoženijima (najčešće se izvlači takav zaključak, kojem je cilj prigušiti šire društveno nezadovoljstvo svodeći ga na osobne frustracije pojedinaca) ili općenito sretnijim osobama. Jer, kad bi osnovni uzrok (ne)sreće bio samo nivo „hormona sreće“ koji nam je *Bog* ugradio u dinamičku strukturu organizma, navodno neovisno od vanjskih uvjeta, zašto bismo ikome bili zavidni. Budisti tvrde da se sreća može postići meditacijom, "odgajanjem" organizma da prihvaća vlastito stanje onakvim kakvo jeste – bilo sretno ili nesretno – ne žudeći cijeli život promijeniti ga sa zla na bolje, a potom strijepiti da se ponovno ne vrati u ponor iz kojeg ste ga izvukli. To su gluposti, izuzmemo li utjecaj na *trenutno* psihofizičko stanje osobe. Rekosmo već da je osnovni razlog napretka pojedinca ali i društva u cjelini, nezadovoljstvo. Zapitajmo se koliko je „goli i bosih“ budista cjeloživotno uronjenih u meditacijski trans bilo što doprinjelo napretku ljudskog roda kao cjeline, i popravljanju životnih uslova svake jedinice ponaosob? Osvrnimo se na evoluciju (sve više onu socijalnu) kao dinamički proces koji je, i još uvijek oblikuje čovjeka. Čisto biološki, zbog "diletantizma" *Tvorca*, sva ljudska bića su biološki tek u prosjeku jednaka. Daklem, biokemijski posmatrano, prosječni čovjek posjeduje neku prosječnu vrijednost serotonina (i estrogena) - u nekih nešto veću a drugih nešto manju – koja se nekima može mijenjati u većim, a drugima u manjim granicama. Što će reći da će svakome od nas pobuda različite veličine uzrokovati trenutni (prolazni) osjećaj sreće. Ipak, čovjek – sem što je sretnije ili manje sretno biće – također je i misaono biće. *Homo sapiens*. Sposoban je sagledavati svijet, povezivati uzročno posljedične nizove, i stvarati temeljem toga sliku svijeta. Različita kolebanja serotonina u pojedinaca nesrazmjerno su manja od kolebanja uvjeta u kojima jedinice žive, a kao posljedica društvenih neravnopravnosti. Prirodnim se javlja pitanje, čime – ako nas je *Bog* stvorio jednakima – jedni zaslužuju toliko različite uslove od drugih, a kao potpitanje se odmah javlja procjena načina na koji su oni stvoreni. Kao rezultat rada, kome su jedni – pametniji i poduzetniji – skloniji od drugih, uobičajeni je odgovor kapitalističkih elita, kome je cilj suzbiti ispravni zaključak: *rada, iza kojeg stoji eksploatacija radnika!* Kako nivo hormona sreće ovisi o djelovanju vanjskih i unutrašnji faktora, a ne mijenja se spontano i kaotično, jasno je da će bolji uvjeti

života osoba: ljetovanja, mogućnost ispunjenja svake želje itd..., nasuprot onih koji jedva omogućuju preživljavanje, uslovljavati češće osjećaje sreće kod prvih no kod potonjih, a time u dugom vremenskom periodu i veći osjećaj zadovoljstva. Rekosmo kako je sve relativno i da valja pažljivo izabrati ishodište uspoređivanja. Čovjek koji se u 21. vijeku uspoređuje s onim iz 15-tog, očito je toliko sretan koliko suvremeni *Napoleon* ili *Kleopatra* iz ludnice. Stoga ih prepustimo sebi samima ne dirajući u njihovu sreću. Mogli bismo reći isto i za one koji kojekavim drogama, na umjetni način podižu svoj nivo sreće; mogli bi kad to ne bi imalo širih društvenih utjecaja - daklem na sreću ostalih članova društva, a napose njihove najbliže obitelji. Stoga, to nisu prisposobivi slučajevi.

Da rezimiramo, čovjek je socijalno biće. Pojedinci nisu izolirane "čestice", već se nalaze u stalnoj interakciji sa drugim "česticama", stvarajući tako okvir koji povratno djeluje na sve njih. Interakcije se registriraju pomoću receptora (vida, sluha, njuha, opipa, okusa) što se prenosi na stupanj odvijanja biokemijskih procesa u organizmu, daklem i količinu „hormona sreće“ koja se uslijed toga mijenja. Posljedica je veći ili manji privremeni osjećaj sreće kao kraj tog lanca, početak kojega se nalazi u naravi interakcija među ljudima i njih sa okolinom. Povećanju zadovoljstva pojedinca sobom i okvirom u kojem obitava, prema tome se ne doprinosi na umjetni način – biokemijom jedne vrste (tabletama) utječući na biokemiju druge vrste (procesu u organizmu), već mijenjem odnosa među ljudima i popravljanjem okolnosti koje na to utječu. To je sva mudrost sreće i zadovoljstva pojedinaca i društava u kojima žive.

P.S.

Tekst je inspiriran devetnaestim poglavljem izvrsne knjige [*Yuval Noah Hararija - "Sapiens. Kratka povijest čovječanstva"*](#). Mada na kraju poglavlja *Harari* ne donosi definitivni zaključak, pozivajući na istraživanja i postavljanja "pravih pitanja", mnogi njegovi zaključci izgledaju ovom autoru u najmanju ruku diskutabilni, ako ne i neprihvatljivi, utoliko ukoliko ne zahvaćaju holistički pristup problemu sreće. Sreće, koja kao emocija zaista jeste individualna, ali uzroci koji joj doprinose svakako nisu.

17.4.2016.g.

PR
DIOGEN pro kultura
<http://www.diogenpro.com>